בראשית

א. די פרשה בראשית, וועלכע מ׳לייענט ביים סוף פון חודש תשרי, וואס איז דער אנפאנג פון יאר, האט הוראות על כל השנה.

איינער פון די ענינים וועלכע ווערן דערציילט אין דער סדרה איז בנוגע דער ערשטער מצוה און ציווי פון דעם אויבערשטן: דער אנזאג פון דעם אויבערשטן צו אדם הראשון, ער זאל ניט עסן פון דעם עץ הדעת.

ווי עס איז פארשטאנדיק פון מד־רש [1], איז דער ציווי צו אדם הראשון געווען בלויז אויף דעם ערשטן טאג פון זיין באשאפונג. און פון די פרטי הענינים וואס זיינען געווען אינעם זעקסטן טאג פון דער בריאה, דעם טאג פון בריאת האדם, קומט אויס אז דער ציווי צו אדם הראשון ער זאל ניט עסן פון עץ הדעת איז געווען בלויז אויף דריי שעה: דעם אויבערשטנס אנזאג איז געקומען „בשעה התשיעית" [2], ניין שעה אויפן טאג, און מיט דריי שעה שפעטער, ווען דער טאג האט זיך געענדיקט, און ס׳איז געווארן שבת, איז דער איסור אראפגענומען געווארן. פונ־דעסטוועגן האט אדם הראשון זיך ניט געקענט אפהאלטן און האט עובר געווען אויפן ציווי.

פרעגט זיך די קשיא: אדם הרא־שון איז דאך געווען „יציר כפיו של הקב״ה", און האט געהערט דעם ציווי פון דעם אויבערשטן אליין — ווי קומט עס וואס ער האט ניט געקענט פועל׳ן ביי זיך אפצוהאלטן, אויסצור־פאלגן דעם דאזיקן ציווי ניט צו עסן פונעם עץ הדעת בלויז אין די דריי שעה? אמת טאקע אז אינעם ענין פון חטא עץ הדעת זיינען דא א סך סודות התורה, ס׳איז דאך אבער „אין מקרא יוצא מידי פשו־טו" [3], איז ווי קומט עס אז אדם הראשון איז נכשל געווארן.

ב. די ערקלערונג דערפון:

די גאנצע כוונה פונעם יצר הרע איז אז דער מענטש זאל טאן דעם היפך פון דעם אויבערשטנס רצון. מיט זיינע אלע טענות, אז דער מענטש זאל עובר זיין אן עבירה אדער ניט טאן קיין מצוה ווייל ס׳איז פארבונדן מיט שוועריקייטן און ס׳איז א גרויסער נסיון, איז ער אויסן בלויז איין זאך — דער מענטש זאל עובר זיין אויף דעם אויבערשטנס רצון.

און דעריבער, וואס מער א מצוה איז נוגע (צי מצד דעם מענטשן, צי מצד דעם ארט, צי מצד דער צייט) [4],

1) ראה ב״ר פכ״א, ז. ש״ך עה״ת. לקו״ת ר״פ קדושים.

2) סנהדרין לח, ב.

3) שבת סג, א.

4) ראה סנהדרין צז, א: אתרא וקושטא שמי׳ כו׳. לקו״ד ח״א י״ט כסלו תרצ״ג אות ה׳ (ע׳ 29).

אלץ גרעסער זיינען די אנשטרענגונ־גען וואס דער יצר הרע מאכט אויף ניט צולאזן צו איר. און כאטש דער אמת איז אז דער מענטש קען גאנץ לייכט מקיים זיין די מצוה, וויבאלד אבער אז דער קיום המצוה איז זייער נוגע, קומט דער יצר הרע מיט אלערליי טענות און סברות בכדי ניט צו דערלאזן אז דער מענטש זאל אויספאלגן דעם רצון העליון.

יעדער איינער פילט עס צייטנווייז אויך ביי זיך: עס זיינען פאראן ענינים אין קיום התורה ומצוות, וועל־כע וואלטן, לויטן שכל, געדארפט זיין א סך גרינגער צו מקיים זיין ווי אנדערע ענינים וועלכע זיינען פארבונדן מיט גרויסע אנשטרענגונ־גען; דאך פילט ער ביי זיך, אז דוקא די גרינגערע ענינים קומען אים אן זייער שווער. דער טעם אויף דעם איז, ווי גערעדט פריער, אז אויף די ענינים וואס זיינען דעם מענטשן איצט מער נוגע פארלייגט זיך דער יצר הרע שטארקער און שטעלט קעגן זיי אויף גרעסערע שווע־ריקייטן.

עס קען אפילו אמאל זיין, אז די ענינים וואס קומען אן שווערער זיי־נען א דרבנן אדער בלויז א מנהג און די אנדערע ענינים וואס קומען אים אן לייכטער זיינען א דאורייתא, אבער בנוגע זיין נשמה זיינען דוקא די מצות דרבנן אדער די מנהגים (באותה שעה) נוגע ביותר. ווי עס ווערט ארומגערעדט אין חסידות [5] דער מאמר [6] „אבוך במאי הוה זהיר טפי", אז יעדע נשמה האט געוויסע מצוות וואס זיינען באזונדערס פאר־בונדן מיט איר שליחות למטה אין גוף, און אט־די מצוות מוז זי אפ־היטן בהידור ביותר, מער ווי אלע אנדערע מצוות אין וועלכע ער איז גלייך מיט אלע אידן, און דעריבער מאכט אויף דער יצר הרע פארשי־דענע שוועריקייטן אויף די דאזיקע מצוות וויל ער ווייסט אז די זיינען נוגע אממערסטן.

דאס איז אויך איינער פון די ביאו־רים פונעם מאמר רז"ל [7] „כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו" — ווארום וואס גרעסער דער מענטש איז, אלץ מער זיינען נוגע זיינע מצוות, און דעריבער פארלייגט זיך אויף דעם מער דער יצר הרע. (נאך א טעם דערויף איז: בכדי עס זאל זיין בחירה חפשית, מוזן די כחות פון היפך הקדושה זיין אין דער זעל־בער מאס און וואג פון די כחות פון קדושה, און דעריבער איז „כל הגדול מחבירו", ער האט מער כחות פון קדושה, איז אויך „יצרו גדול הימנו", האט אויך זיין יצר הרע גרעסערע כחות).

און דאס איז די ערקלערונג וואס אדם הראשון האט זיך ניט געקענט באהערשן און געגעסן פונעם עץ הדעת: וויל ער איז דאך געווען „יציר כפיו של הקב"ה", און „כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו", בפרט אז דער ציווי ניט צו עסן פון עץ הדעת איז געווען נוגע זייער שטארק — ווי מ'זעט עס פון דער גרויסער נפילה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות וואס איז געקומען פון אט־דעם חטא —

5) אגרת הקדש סו"ס ז, קונטרס י"ב תמוז ה'תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 240), שיחת שושן פורים ה'ש"ת (סה"ש ה'ש"ת ע' 22).

6) שבת קיח, ב.

7) סוכה נב, א.

דעריבער האט דער יצר הרע — וואס איז דאן געווען אנגעטאן אין דעם נחש[8]) — זיך פארלייגט אויף דעם אדם ביים דאזיקן חטא מיט אלע כחות און אויפגערייצט אים צו עסן פונעם עץ הדעת.

ג. זאגן די רז״ל, אז ווען דער אויבערשטער האט געגעבן די תורה האט ער אנגעזאגט משה רבינו[9]): „כה תאמר לבית יעקב" — ווי די רז״ל טייטשן אויס[10]) „אלו הנשים", ער זאל ריידן וועגן קבלת התורה פריער צו די פרויען, בכדי צו באווארענען דעם דורכפאל וואס איז געווען ביים חטא עץ הדעת, וואו דעם ציווי מפי הקב״ה האט געהערט בלויז אדם הראשון און ניט חוה, און דאס האט געגעבן אן ארט צום קלקול. ניט קוקנדיק דערויף וואס אויף חוה׳ן שטייט „ויבן את הצלע", אז דער אויבערשטער אליין האט איר געבויט און אויך אז עס איז געווען פון „אחת מצלעותיו" פון אדם הראשון וואס ער איז געווען „יציר כפיו של הקב״ה" — האט חוה, צוליב דעם וואס זי האט ניט געהערט דעם ציווי פון דעם אויבערשטן אליין, געקאנט צולייגן צום ציווי די ווערטער „ולא תגעו בו", וואס האט גורם געווען צום חטא עץ הדעת[11]). ווען דער ציווי וואלט געווען אויך גלייך צו איר, וואלט זי געפועל׳ט אויך אויף אדם הראשון ער זאל ניט נכשל ווערן אין דעם חטא ניט קוקנדיק אויף אלע שוועריקייטן וואס דער יצר הרע האט אויפגעמאכט, ווי מ׳זעט עס פון מאמר רז״ל ביי מתן תורה, כנ״ל[12]).

ד. ווי געזאגט פריער, אז די סיפורי התורה (מלשון הוראה)[13]) פון פרשת בראשית זיינען אלגעמיינע הוראות אויפן גאנצן יאר, איז אויך דאס אויבן געזאגטע א הוראה ווי עס דארף זיך פירן א אידישע הויז.

יעדע אידישע הויז דארף זיין אין אן אופן פון „מקדש מעט", אז דער אויבערשטער זאל קענען זאגן אויף דער הויז — „ושכנתי בתוכם", איך וועל דארט רוען. און וויבאלד אז די הנהגה פון דער הויז איז אפהענגיק אין דער עקרת הבית, דעריבער דארף מען פועל׳ן ביי איר ספעציעל — און ניט אין אן אופן פון „גזירה גזרתי" נאר אין דרכי נועם ודרכי שלום[14]) — אז זי זאל האבן א קאך און א געשמאק אין אידישקייט, וואס דורך דעם וועט זי פארהיטן דאס גאנצע הויז, און אויך איר מאן, פון מכשולים. ווי גערעדט פריער, אז אויב חוה אליין וואלט געהערט דעם ציווי פון דעם אויבערשטן, וואלט זי ניט נאר ניט ברענגען קיין מכשול, נאר אדרבה, זי וואלט אויסהיטן אויך אדם׳ען פון דעם איינריידן פון דעם נחש.

דעריבער דארף די ערשטע זאך זיין דער „כה תאמר לבית יעקב" — אפגעבן זיך מיט די בני בית, און ווי באוואוסט דער ווארט פון רבי׳ן (מהורש״ב) נ״ע[15]): אט אזוי ווי הנחת תפלין בכל יום איז א מצוה דאורייתא אויף יעדן אידן, אז

8) זהר בראשית לה, ב. פדר״א פי״ג.
9) שמות יט, ג.
10) מכילתא הובא בפרש״י שם.
11) ב״ר פי״ט, ד.

12) ראה ג״כ סנהדרין קי, רע״א.
13) זהר ח״ג נג, ב.
14) ראה גטין ו, סע״ב.
15) „היום יום", כ״ב טבת.

אַ חילוק צי אַ גדול בתורה, צי אַן איש פשוט, אַזוי איז אַ חוב גמור אויף יעדן אידן צו טראַכטן יעדן טאָג אַ האַלבע שעה וועגן דעם חינוך פון קינדער, און טאָן אַלץ, וואָס עס איז בכחו צו טאָן און יתר מכפי כחו, זען פועל זיין ביי די קינדער, אַז זיי זאָלן גיין אין דעם דרך וואָס מען איז זיי מדריך.

און דאַן וועט אויך דער „ותגד לבני ישראל" האָבן אַ קיום, ווייל דאַן וועט די פרוי ניט בלויז ניט זיין קיין „כנגדו", זי וועט ניט שטערן איר מאַן, נאָר אדרבה, זי וועט אים זיין אַן „עזר"[16], אַ הילף, ביז זי וועט אים אַרויסהעלפן מיט איר באַזונדערע מעלה פון „בינה יתירה ניתנה באשה יותר מבאיש"[17], און זי וועט פועל'ן אין דער גאַנצער הויז, אַז עס זאָל דאָרט קענען זיין דער ושכנתי בתוכם.

דאָס איז אויך דער לשון אין ברכת נשואין „כשמחך יצירך בגן עדן מקדם" (דער אויבערשטער זאָל פרייזלעך מאַכן די חתן־כלה „ווי דו האָסט פריילעך געמאַכט דיינע מענטש־באַשעפענישן אין גן עדן אַמאָל"). ולכאורה וואָס טוט אויף דער וואָרט „מקדם"? אַלע ווייסן דאָך אַז אדם מיט חוה'ן בגן עדן זיינען געווען אַמאָל, מיט יאָרן לאַנג פריער! נאָר דער „מקדם" מיינט אין גן עדן צייט — מקדם, ווי זיי זיינען געווען גאָר אין אָנהויבס, פאַרן חטא.

און דאָס ווינטשט מען דעם יונגן פּאָר, אַז זייער לעבן זאָל זיין אינעם אופן ווי ביי אדם וחוה קודם החטא. עס זאָל ניט זיין קיין „כנגדו" נאָר אדרבה אַן „עזר", און די הויז זאָל זיך פירן אין אַן אופן פון „ושכנתי בתוכם" — „כשמחך יצירך בגן עדן מקדם".

(משיחות יום שמח"ת תשכ"ג)

נח

א. ווי עס פירט זיך אַלעמאָל ביי אַזאַ געלעגנהייט*), הויבט מען אָן מיט אַן ענין פון תורה וואָס מען לייענט די וואָך. וואָרום תורה און אירע אָנווייזונגען זיינען דאָך אייביקע[1] — בכל דור ודור, אין יעדער צייט און אין יעדן אָרט; און פון דעם אַליין וואָס יעדע וואָך לייענט מען אַ בעזונדערע פרשה אין דער תורה איז אַ באַווייז אַז אין דער פרשת השבוע איז מרומז און עס זיינען אין איר דאָ די הוראות בנוגע די פּאַסירונגען פון דער באַטרעפנדער וואָך און וועלכער מען לייענט די סדרה[2].

16) ראה יבמות סג, א.

17) נדה מה, ב.

*) אין צוזאַמענהאַנג מיטן יערלעכן „דינער" פון די ליובאַוויטשער ישיבות „תומכי תמימים" (וואָס קומט פאָר אין מיטן ווינטער) ווערט דורך כ"ק אדמו"ר שליט"א אויפגענומען אַ גרופּע פון די עסקני הישיבות, און ביי דער געלעגנהייט גיט זיי כ"ק אדמו"ר שליט"א זיין ברכה און רעדט פאַר זיי אַ שיחה אין שייכות צו דער פרשת השבוע, א. ד. גל.

1) ראה תניא פ"ז. קו"א סימן ה.

2) ראה ג"כ של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב וז"ל: המועדים של כל השנה ... בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן כי הכל מיד ה' השכיל.